KLAIPĖDOS PILIES TERITORIJOS TYRINĖJIMAI 1975 METAIS

Vladas Žulkus

1975 m. vasarą PKI tyrinėjo Klaipėdos pilies teritoriją. Buvo ištirtas 565 m^2 plotas pilies ŠR dalyje, į R nuo 1968 m. Lietuvos TSR MA II ištirto ploto.

Paaiškėjo, kad pilis buvusi statyta Danės upės žiotyse, ant 3,5-4 m aukščio morenines kalvos. Ši kalva Š ir R pusėse nukasinėta pilant pylimus. Kasinėtosios teritorijos V dalyje buvusi didelė duobė, o gal ir gynybinis griovys. Ant įžemio susidarė XIV a. vidurio - XV a. pradžios kultūrinis sluoksnis, kuris dengia ir minėtos duobės R šlaitą. Zonduojant rankiniu grąžtu, nustatyta, kad XIV a. vidurio - XV a. pradžios kultūrinis sluoksnis yra ir po bastionų sampilu.

Seniausi mūro likučiai datuojami taip pat XIV a. viduriu - XV a. pradžia. Jie rasti buvusios pilies koplyčios P dalyje ir po Š kurtinos sampilu. Pirmoji kampinė siena orientuota R-V ir Š-P kryptimi. Siena mūryta gotikiniu būdu iš 30, 3-31, 3x14,5-14, 7x8,0-9,5 cm (nurodomi ekstremalūs dydžiai) plytų. Siūlės užtrintos, skiedinys kalkių. Pamatai labai mažai įgilinti.

Po pylimais rasta apgriauta krosnis. Ji 3,2 m ilgio (be pakuros), 2,6 m pločio. Mūryta iš 29,5-29,7x14,o-15,0x6,5-8,5 cm dydžio plytų, kurios dėtos gotikai būdinga tvarka. Plytos rištos moliu. Krosnis orientuota Š-P kryptimi, P gale buvusi kiek įgilinta pakura, perdengta 0,65 m pločio skliautuku. Krosnies viduje stovėjo dar dvi 0,3 m pločio arkutės, perdengtos stambiais kalkakmenio gabalais, virš kurių sukrauta akmenų krūsnis. Apie krosnį - plūkto molio asla. Analogiš-

kos krosnys, skirtos patalpai apšildyti, žinomos ir kaimyninėje Latvijoje, XIV-XVI a. statiniuose[1].

Kultūriniame sluoksnyje surinkta daug XIV-XV a. indų šukių, molinių svorelių tinklams, arbalėtinių strėlių antgalių, vinių, du meškerių kabliukai. Puodų šukės rusvos arba juosvos, įvairiai profiliuotomis briaunomis, petelių srityje dažnai dekoruotos. Indai puošti šablonu, įspaudžiant po vieną ar kelias ornamento juosteles. Ornamentas sudarytas iš rombų, vertikalių brūkšnelių, eglutės arba iš šių elementų derinių. Sutiktas ir IIIXIIIX tipo ornamentas. Rasti tik du puodai, puošti bangele, o kitose Lietuvos vietose šis ornamentas labai populiarus. Nemaža iš Pareinės provincijų atgabentų akmens masės puodų šukių. Prie retesnių radinių skirtina 1351-1382 m. Torunėje kaldinta Kryžiuočių ordino didžiojo magistro Winricho von Kniprodės moneta, iš Pietų Vokietijos atgabenti žėrutiniai galąstuvai ir jiems žaliava, žaidimo kauliukas. Pastarasis yra 4,5 cm skersmens, 1 cm storio. Pagamintas iš rago, pakraštyje nulūžęs ir apdegęs. Centre turi apskritimu apvestą duobutę, aplink kurią tvarkingai išdėstytos dar 8 tokios pat akutės. Kauliuko apačia apsišlifavusi iki blizgesio. Šitokie žaidimo kauliukai (kartais palaikomi verpstukais ar jų ruošiniais) priklauso XII-XIV a. pradžiai ir randami visoje Europoje[2].

Pilies Š korpusas buvęs orientuotas R-V, o rytinis - Š-P kryptimi. Buvusios pilies koplyčios XV a. gotikinių sienų pamatai (iš da-

---

[1] А.Я. Стубав, Раскопки в Саласпилис, АО 1968 года, М., 1969, с. 379; Я. Граудонис, Исследования в Икшкиле, - АО 1974 года, М., 1975, с. 416.

[2] J. Kavan, Hraci Kamen z Libice nad Cidlinou, - "Pamątki archeologicke", 1975, Čisle 2, p. 438.

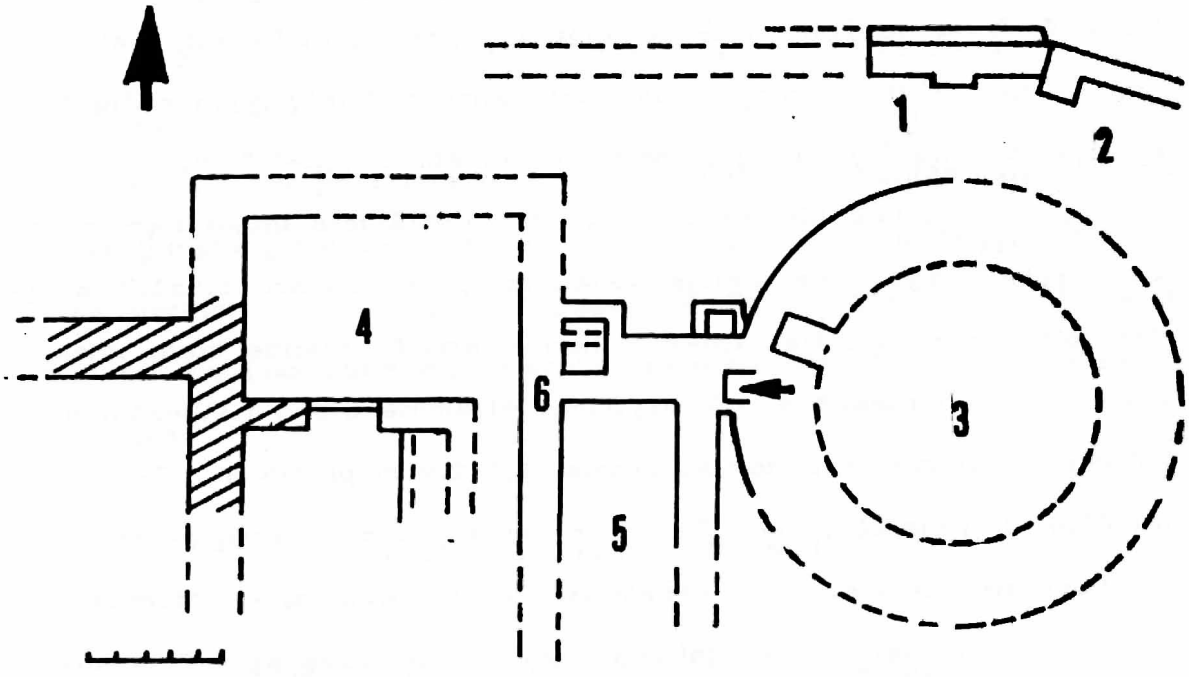

4 pav. 1975 m. tyrinėta Klaipėdos pilies teritorijos dalis: 1 - atraminė siena, 2 - įėjimas į kazematus, 3 - didysis bokštas, 4 - pilies koplyčia, 5 - rytinis korpusas (?), 6 - danskeris.

lies ištirti jau 1968 m.) mūryti akmenimis ir plytomis. Sienos buvo plytinės, 1,5-1,7 m storio. Plytos 29,5-30,3x14,0 - 15,ox8,0 - 8,5 cm dydžio. Per 7 m nuo jos į R stovėjęs donžonas. Bokšto pamatai ne mažiau kaip 3 m pločio, skersmuo apie 15-17 m (atidengta tik dalis bokšto pamatų). Donžonas bei Š korpuso dalis tarp jo ir koplyčios išmūryti XVI a. pirmojoje pusėje. Mūryta renesansiniu būdu, dauguma plytų labai didelės (33,0-34,0x15,0-16,5x9,o-10,5 cm). Donžone buvo rūsys, iš kurio į Š korpuso pirmąjį aukštą patekdavo 1,4 m pločio praėjimu ir kiek suktais skliautiniais 0,96 m pločio laiptais. Tarp koplyčios ir donžono buvęs 2x2,4 m dydžio danske-

ris su permesta grindų lygyje 0,53 cm pločio arkute. Panašios konstrukcijos 1,2x1,4 m dydžio "duobė" XVII a. antrojoje pusėje buvo išmūryta donžono ir Š korpuso (jo pamatų plotis čia siekia 3m) kampe. XVII a. antrąja puse datuojami ir dviejų lygiagrečių R korpuso vidinių (?) sienų pamatai, kurių storis 1,2-1,5 m.

Išorinis pilies kiemas buvo grįstas netašytais lauko akmenimis, kurie prie Š atraminės sienos sudėti taip, kad sudaro 1,5x1,7 m dydžio stačiakampius. Per 1,8-2 m nuo atraminės sienos buvo latakas, kuriuo vanduo nutekėdavo V kryptimi. Atraminė siena (XVI-XVII a.), mūryta akmenimis ir plytomis, buvusi 1,7-1,9 m pločio ir 1,2-1,5 m aukščio, Ji prilaikė pylimų žemes ir formavo stačiakampį pilies kiemą. Po bastionais XVI a. buvo kazematai, o XVII-XVIII a. - poternos.

Ankstyviausi pylimai datuojami XV a. Jie buvę apie 7 m aukščio. XVI a. pradžioje pylimai paaukštinti iki 9 m, o XVII-XVIII a. bastionai pasiekė 13-14 m aukštį. ŠR bastione nustatytas XVIII a. vidurio fosos profilis rodo brustverą buvus 1-1,5 m aukščio ir 4,5 m pločio. Kelias palei brustverą taip pat 4,5 m pločio, 0,3-0,5 m žemiau jo prasideda jau bastiono aikštelė. Pylimai prie fosos baigėsi grindiniu ir skiediniu nesurištų akmenų "sienute", už kurios, jau vandenyje, buvę sukalti palisados stulpai.

Bastiono aikštelėje rasti keli XIX a. antrosios pusės kapai be įkapių.

Pilies teritorijoje, griuvenose ir XV-XVI a. kultūrinio sluoksnio lopinėliuose, surinkome nemažai įvairiai profiliuotų figūrinių plytų: glazūruotų ir neglazūruotų, keturkampių, trikampių ir rombinių degto molio grindų plytelių, "vienuoliškų", įvairiai užbaigtų plokščiųjų ir ženklintų olandiškų čerpių gabalų, rombo, trikampio ir trapecijos formos vitražinių stiklų, švino rėmelių, indų šukių, XVII a. majolikos.

1975 m. kasinėjimai duoda pagrindą kai kuriems teiginiams. Pirmiausia paaiškėjo, kad tiriamojoje vietoje pilies pastatai stovėjo tik nuo XIV a. vidurio, o tuometinės pilies teritorija nesutapo su dabartine. Rekonstruojant pilį, XV a. pradžioje dalis senosios teritorijos ir pastatų buvo palaidota po pylimais, dalis sunaikinta kasant fosas, dalis įjungta į naujosios pilies kompleksą. XVI a. pirmojoje pusėje kiek perstatyti Š ir R (?) korpusai, išmūrytas donžonas, XVII a. antrojoje pusėje (po 1669 m. gaisro?) rekonstruotas Š ir ypač R pilies korpusas.

II. PILKAPIAI IR KAPINYNAI

EGLIŠKIŲ (KRETINGOS RAJ.) PILKAPIŲ TYRINĖJIMAI 1974 IR 1975 METAIS

Elena Grigalavičienė

1974-1975 m. Lietuvos TSR MA II toliau tyrinėjo Egliškių pilkapius, esančius apie 1,5-2 km į P nuo Kretingos, Danės kairiajame krante, aukštose kalvose, abiejose jos intako Šaltupio pusėse. Vienas pilkapis Šaltupio deš. pusėje buvo kalvos pašlaitėje. Iš viso čia ištirti šeši pilkapiai: dalį vieno pilkapio (Nr. 4) 1895 m. kasinėjo A. Götze[1], kitą (Nr. 6) 1897 m. (?) - A. Bezzenbergeris[2],

---

[1] A. Götze, Hügelgräber bei Eglien-Nicklau, Kreis Memel.- Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia (toliau - Sb. Prussia), H. 23, Teil I, Konigsberg, 1914, p. 85-87.

[2] A. Bezzenberger, Hugelgrab bei Egliszken, Kr. Memel.-Sb. Prussia, H. 21, 1900, p. 86.